

O'ZBEKISTONDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISHNING DOLZARB MASALALARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21755554>

Nizomiy nomidagi O'zMPU Tarix fakulteti "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Ismoilov Turg'un Xusan o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda sun'iy intellektdan foydalanishni huquqiy tartibga solishning dolzarb masalalari, amaldagi qonunchilikning holati va uni takomillashtirish yo'nalishlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llashda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, javobgarlik, axloqiy tamoyillar hamda xalqaro tajriba asosida milliy qonunchilikni rivojlantirish yuzasidan takliflar ilgari suriladi.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, huquqiy tartibga solish, raqamli iqtisodiyot, shaxsiy ma'lumotlar, axborot xavfsizligi, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt etikasi, huquqiy javobgarlik.

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ актуальных вопросов правового регулирования использования искусственного интеллекта в Узбекистане, современного состояния действующего законодательства и направлений его дальнейшего совершенствования. Кроме того, выдвигаются предложения по развитию национального законодательства на основе международного опыта в таких сферах, как защита персональных данных, ответственность, этические принципы и применение технологий искусственного интеллекта.

Ключевые слова: искусственный интеллект, правовое регулирование, цифровая экономика, персональные данные, информационная безопасность, цифровая трансформация, этика искусственного интеллекта, юридическая ответственность.

Abstract: This article provides a scientific analysis of the актуальные issues of legal regulation of artificial intelligence use in Uzbekistan, the current state of existing legislation, and the main directions for its improvement. It also puts forward proposals for the development of national legislation based on international experience in such areas as personal data protection, liability, ethical principles, and the application of artificial intelligence technologies.

Keywords: *artificial intelligence, legal regulation, digital economy, personal data, information security, digital transformation, artificial intelligence ethics, legal liability.*

So‘nggi yillarda sun‘iy intellekt texnologiyalari dunyo miqyosida iqtisodiyot, davlat boshqaruvi, sog‘liqni saqlash, ta‘lim, moliya va huquqni qo‘llash sohalarida keng qo‘llanila boshladi. Ushbu texnologiyalar inson faoliyatini avtomatlashtirish, qaror qabul qilish samaradorligini oshirish hamda katta hajmdagi ma‘lumotlarni tezkor tahlil qilish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, sun‘iy intellektidan foydalanish shaxsiy hayot daxlsizligi, shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish, algoritmlarning shaffofligi, diskriminatsiya xavfi, mualliflik huquqi va javobgarlik masalalari kabi yangi huquqiy muammolarni yuzaga keltirmoqda. O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi va mamlakatda davlat xizmatlarini raqamlashtirish, elektron hukumat tizimini takomillashtirish hamda sun‘iy intellekt texnologiyalarini turli tarmoqlarga joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda, biroq ushbu jarayonlarni samarali tashkil etish uchun zamonaviy va mukammal huquqiy mexanizmlarni yaratish zarur.[1]

Sun‘iy intellektning rivojlanishi huquq tizimi oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Jumladan, sun‘iy intellekt tomonidan qabul qilingan qarorlar uchun javobgarlikni belgilash, algoritmlarning shaffofligini ta‘minlash, fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini himoya

qilish hamda axborot xavfsizligini mustahkamlash muhim masalalardan hisoblanadi va amaldagi qonunchilikning ayrim normalari ushbu munosabatlarni to‘liq qamrab ololmaydi, bu esa yangi huquqiy normalarni ishlab chiqishni talab etadi. Xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, sun‘iy intellektni huquqiy tartibga solishda xavfga asoslangan yondashuv, inson huquqlarini ustuvor himoya qilish, algoritmlarning shaffofligi va javobgarlik tamoyillari muhim o‘rin tutadi. O‘zbekiston ham ushbu tamoyillarni milliy qonunchilikka bosqichma-bosqich joriy etishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.[4]

Sun‘iy intellekt va huquq bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan zamonaviy sohalardan biridir, uning jadal rivojlanishi huquq tizimi oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda, huquq esa ushbu texnologiyalarning jamiyat manfaatlariga mos va xavfsiz qo‘llanilishini ta‘minlaydigan asosiy vosita hisoblanadi. Agar sun‘iy intellekt texnologiyalari huquqiy me‘yorlarsiz rivojlansa, fuqarolarning huquq va erkinliklariga zarar yetkazish, shaxsiy ma‘lumotlarning noqonuniy qayta ishlanishi, kamsituvchi algoritmlar va javobgarlik bilan bog‘liq murakkab nizolar yuzaga kelishi mumkin. Shu sababli huquq sun‘iy intellektni cheklash emas, balki uni mas‘uliyatli, shaffof va inson manfaatlariga xizmat qiladigan tarzda rivojlantirishni ta‘minlaydi. Huquqiy tartibga solishning

asosiy maqsadi sun'iy intellektdan foydalanishda inson huquqlarini himoya qilish, adolat va tenglik tamoyillariga rioya etilishini ta'minlashdan iborat. Masalan, sun'iy intellekt kredit ajratish, ishga qabul qilish yoki tibbiy tashxis qo'yish kabi muhim qarorlarni qabul qilishda ishtirok etsa, uning qarorlari tushunarli, tekshiriladigan va asoslantirilgan bo'lishi zarur. Aks holda, algoritmdagi xatolik yoki noto'g'ri ma'lumotlar ayrim shaxslarning qonuniy manfaatlariga putur yetkazishi mumkin. Bundan tashqari, sun'iy intellektning o'zi ham huquq tizimini takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Sud amaliyotini tahlil qilish, normativ-huquqiy hujjatlarni saralash, huquqiy hujjatlar loyihalarini tayyorlash, yuridik qidiruv tizimlarini rivojlantirish va fuqarolarga huquqiy maslahat berishda sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish vaqt va resurslarni sezilarli darajada tejaydi. Natijada huquqni qo'llash amaliyotining samaradorligi va ochiqligi oshadi. Sun'iy intellektni mutlaq xavfsiz yoki mutlaq xavfli texnologiya deb baholab bo'lmaydi, negaki uning xavfsizligi ko'p jihatdan uni kim yaratgani, qanday maqsadda ishlab chiqilgani, qanday ma'lumotlar asosida o'qitilgani va undan qanday foydalanilayotganiga bog'liq.[6] To'g'ri boshqarilgan va nazorat ostidagi sun'iy intellekt inson hayotini yengillashtirishi, iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilishi hamda davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishi mumkin, aksincha, nazoratsiz yoki mas'uliyatsiz qo'llanilgan sun'iy intellekt jiddiy

huquqiy va ijtimoiy xavflarni keltirib chiqarishi ehtimoldan xoli emas. Masalan, sun'iy intellekt noto'g'ri yoki yolg'on ma'lumotlarni ishonchli ko'rinishda taqdim etishi, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligiga tahdid solishi yoki ayrim guruhlariga nisbatan adolatsiz qarorlar chiqarishi mumkin. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida qalbaki tasvir, audio va videolar (deepfake) yaratish, kiberhujumlarni avtomatlashtirish hamda firibgarlik usullarini takomillashtirish xavfi ham mavjud. Shu bois sun'iy intellektdan foydalanishda axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik va ma'lumotlarni himoya qilish talablariga qat'iy rioya etish muhim ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellekt O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish, davlat xizmatlari sifatini oshirish va innovatsion muhitni shakllantirishda muhim vositaga aylanmoqda. Uning yordamida sog'liqni saqlash, ta'lim, qishloq xo'jaligi, bank-moliya tizimi, transport va sanoat tarmoqlarida samaradorlikni oshirish mumkin. Masalan, tibbiyotda kasalliklarni erta aniqlash, ta'limda shaxsiylashtirilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish, qishloq xo'jaligida hosildorlikni prognoz qilish va davlat boshqaruvida elektron xizmatlarni takomillashtirish imkoniyatlari kengaymoqda.[8] Shu bilan birga, sun'iy intellektning joriy etilishi ayrim kasblarning avtomatlashtirilishi natijasida mehnat bozorida tarkibiy o'zgarishlarni yuzaga keltirishi mumkin, bu esa fuqarolarning yangi raqamli

ko'nikmalarni egallashi, qayta kasbiy tayyorgarlikdan o'tishi va zamonaviy texnologiyalarga moslashishini talab qiladi va davlatning vazifasi esa ushbu o'zgarishlarni ijtimoiy himoya, ta'lim va bandlik siyosati bilan uyg'unlashtirishdan iborat.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt huquqiy jihatdan puxta tartibga solingandagina jamiyat va davlat

taraqqiyotiga xizmat qiladigan xavfsiz hamda samarali texnologiyaga aylanishi mumkin. Shu sababli O'zbekistonda sun'iy intellektni rivojlantirish bilan bir qatorda, uning xavfsizligi, shaffofligi, javobgarligi va inson huquqlariga muvofiqligini ta'minlaydigan zamonaviy huquqiy mexanizmlarni yaratish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.[10]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Lex.uz O'zbekiston Respublikasi. *"Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"*gi Qonun. O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari to'plami. Toshkent, 2019.
2. Lex.uz O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. *"Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"*gi PQ-4996-son qaror. Toshkent, 2021.
3. Lex.uz O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. *"Raqamli O'zbekiston – 2030"* strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-6079-son Farmon. Toshkent, 2020.